

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Лавровська Вікторія Ігорівна

*студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
секретар судового засідання
Чернігівського окружного адміністративного суду
м. Чернігів, Україна*

В умовах сучасних глобалізаційних процесів та євроінтеграції, які активно відбуваються в Україні, правова система країни перебуває під постійним впливом як національних, так і міжнародних факторів. Зокрема, важливими є реформи в судовій і правоохоронній системах, спрямовані на покращення правового регулювання та забезпечення ефективного доступу до правосуддя. Одним із таких нововведень є впровадження альтернативних способів вирішення спорів, серед яких медіація займає одне з ключових місць.

Медіація в адміністративному процесі є актуальною темою вітчизняної юридичної науки та практики, оскільки вона дозволяє не тільки скоротити навантаження на суди, але й сприяє більш швидкому та ефективному вирішенню конфліктів, збереженню добрих відносин між сторонами та забезпеченню їх прав і свобод у межах адміністративних відносин. Враховуючи воєнний стан та особливості правової реальності в Україні, питання медіації в адміністративному процесі набуває ще більшої значущості.

Вирішення спорів альтернативним способом не є новим для цивілізованого суспільства і бере початок з ще з часів Стародавнього Риму. В Україні медіація у праві набула поширення з початку 90-х років минулого століття. Згідно з положеннями Закону України «Про медіацію», цей процес є позасудовим, добровільним, конфіденційним та структурованим. Сторони конфлікту, за допомогою медіатора, прагнуть вирішити спір або попередити його виникнення шляхом переговорів. Принципи медіації включають неупередженість медіатора, добровільність участі, конфіденційність процесу та орієнтацію на досягнення взаємовигідного компромісу [1].

Медіація, як позасудова і добровільна процедура врегулювання конфліктів, набуває популярності завдяки своїй здатності ефективно та мирно вирішувати спори без необхідності звертатися до суду. Закон визначає принципи, що лежать в основі цієї процедури, такі як

добровільність, конфіденційність, нейтральність і незалежність медіатора, а також регулює статус медіатора та його роль у процесі.

Один з основних моментів, який визначає цей закон, – це принцип добровільності. Участь у медіації є свідомим вибором учасників конфлікту, і жодна сторона не може бути змушена до участі в цій процедурі. Водночас важливою особливістю є те, що будь-яка сторона може відмовитися від медіації на будь-якому етапі. Це дозволяє зберегти рівновагу та дає можливість кожній стороні відстояти свої інтереси.

Медіатор не має права виражати перевагу на користь будь-якої зі сторін, давати поради щодо суті спору чи приймати рішення за сторони. Його завдання – це допомогти сторонам знайти спільне рішення, полегшити комунікацію і організувати процес переговорів. Важливо також, що медіатор не може бути задіяний у жодних інших ролях, наприклад, як захисник чи представник однієї зі сторін.

Також важливим є те, що медіація може проводитися на різних етапах конфлікту – до звернення до суду, під час судового процесу або навіть після винесення рішення, якщо сторони хочуть досягти більш конструктивного вирішення. Втім, у випадку, якщо медіація зачіпає інтереси третіх осіб, які не є учасниками процесу, її проведення не допускається.

Загалом цей закон сприяє розвитку культури мирного врегулювання конфліктів в Україні та забезпечує правові підстави для розвитку медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Це дозволяє уникати надмірного навантаження на судову систему та створює можливість для більш гнучкого та оперативного вирішення спірних ситуацій.

Упровадження медіації в адміністративне судочинство виявило свою ефективність в європейських країнах. Європейські моделі медіації не претендують на універсальне застосування, а скоріше слугують як концептуальний орієнтир для вдосконалення цієї практики в Україні.

Традиція альтернативного вирішення адміністративних спорів існує в країнах, таких як Великобританія, Ірландія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Норвегія та інших. Наприклад, у Великобританії медіація широко використовується для врегулювання публічно-правових спорів. Зокрема, успішно застосовується не лише Міністерством оборони (для вирішення спору з батьками військовослужбовця, який загинув на зборах), але й Департаментом казначейства (для розв'язання спорів ув'язнених з пенітенціарною службою) та Податковою і митною службою (для податкових суперечок) [2].

Що стосується України, на сьогодні медіація є признаним уповноваженими особами інструментом мирного вирішення спорів. Голова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду акцентував увагу на тому, що сучасні потреби суспільства вимагають

нових підходів до вирішення публічно-правових спорів. Враховуючи євроінтеграційний курс України, важливо впроваджувати європейські стандарти, зокрема у сфері альтернативного вирішення спорів. Україна отримала рекомендації від Ради Європи щодо альтернативних методів вирішення конфліктів між адміністративними органами та сторонами спору, що зумовлює необхідність адаптації європейського досвіду в українському правосудді.

В адміністративному процесі можна виділити три основні аспекти медіації: примирення сторін, врегулювання спору за участю судді та примирення на стадії виконання рішення. Важливо, щоб основними процедурами примирення стали ті, які включають участь третіх осіб, що сприяли б ефективному пошуку сторонами взаємоприйнятних шляхів вирішення конфлікту. У цьому контексті медіація (посередництво) ще не отримала достатнього законодавчого розвитку, зокрема в сфері адміністративного судочинства. Специфіка адміністративних спорів змушує експертне середовище визнати, що використання медіації є ефективним способом розвантажити суди, але таке її використання має бути обережним і контролюватися судом [3, с. 187].

Важливим є високий рівень кваліфікації медіаторів та відповідальне виконання досягнутих домовленостей, що може позитивно вплинути на авторитет інституту медіації в адміністративному судочинстві. Для популяризації медіації необхідно проводити інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення рівня довіри до цього інституту в українському суспільстві, зокрема серед вразливих груп населення, таких як внутрішньо переміщені особи.

Європейський Кодекс поведінки медіаторів, розроблений більше ніж 30 європейськими організаціями, став основою для багатьох національних практик медіації [4]. В Україні також прийнято Кодекс професійної етики медіаторів, що є важливим кроком на шляху до стандартизації процесу медіації та підвищення рівня довіри до нього з боку громадян і державних органів [5].

Використання медіації в адміністративному процесі дозволяє значно скоротити час, витрачений на вирішення справ, зменшити витрати на судовий процес, а також забезпечити збереження добрих відносин між державними органами та громадянами. В Україні вже є приклади успішного застосування медіації у таких сферах, як адміністративні спори щодо пенсійних виплат, соціальних страхувань, а також у справах, пов'язаних із порушенням прав громадян державними органами.

Зокрема, можливість медіації при оскарженні правових актів індивідуальної дії або бездіяльності органів місцевого самоврядування дає шанс швидко й ефективно вирішити спір без необхідності звертатися до суду. Застосування медіації також можливе у випадках, що стосуються адміністративних договорів, соціальних виплат та ряду

інших сфер, де сторони можуть знайти компроміс на стадії до судового розгляду.

Подальше дослідження перспектив застосування медіації в адміністративному судочинстві та формування культури мирного врегулювання публічно-правових спорів в Україні є необхідним для успішного розвитку цього інституту. Втім незважаючи на великий потенціал, медіація в Україні до сьогодні стикається з певними труднощами, серед яких можна виокремити відсутність чіткої нормативної бази, недостатню правову освіту учасників медіаційного процесу та нерозвиненість судової практики в цій сфері. Однак активне залучення України до європейських інтеграційних процесів сприяє запровадженню та розвитку медіації як одного з важливих елементів правової системи.

Незважаючи на успішне застосування медіації в адміністративному процесі, існує низка проблем, які потребують вирішення. Однією з основних є відсутність чіткої правової регламентації медіації в Кодексі адміністративного судочинства України. Наявність таких прогалин у законодавстві ускладнює практичне застосування медіації у судовому процесі.

Також існує потреба в удосконаленні механізмів підготовки медіаторів, розвитку інституту медіації в державних органах та судах, а також в освіті громадян щодо переваг медіації. Для цього необхідно впроваджувати спеціалізовані навчальні програми та підвищувати рівень правової свідомості населення.

Медіація в адміністративному процесі є важливим інструментом для забезпечення ефективного та швидкого вирішення спорів між громадянами та державними органами. Враховуючи європейські стандарти та міжнародний досвід, Україні слід активно впроваджувати медіацію у всі сфери адміністративного процесу, що дозволить зменшити навантаження на суди, зекономити час і ресурси, а також забезпечити більш справедливий доступ до правосуддя. Водночас необхідно удосконалювати нормативно-правову базу, регулюючи роль медіації в адміністративному процесі, і підвищувати професійну підготовку медіаторів, що стане запорукою успішної інтеграції цього інституту в національну правову систему.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 18.12.2024).

2. Kavalnè S., Saudargaitè I. Mediation in disputes between public authorities and private parties: comparative aspects. *Jurisprudencija*. 2011. № 18. P. 251–265. (дата звернення: 18.12.2024).

3. Верба І. О. Медіація в адміністративному судочинстві: проблеми теорії та практики. І. О. Верба. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 3. С. 186–190 (дата звернення: 18.12.2024).

4. European Code of Conduct for Mediation Providers : EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ) of 04.12.2018. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2018-24-en-mediation-development-toolkit-european-code-of-conduc/1680901dc6>. (дата звернення: 18.12.2024).

5. Кодекс професійної етики медіатора. Національна асоціація медіаторів України. URL: <https://namu.com.ua/ua/info/mediators/nseyenf-yekhnyu-pyeeakhsua/> (дата звернення: 18.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-39>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Лебеза Юлія Олександрівна

*доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Охорона природи й забезпечення раціонального використання природних ресурсів та їх відновлення є нагальною потребою сучасного світу й життєво важливою діяльністю будь-якої держави.

До об'єктивних чинників, які впливають на розуміння екологічної функції відносяться такі: розвиток наукових технологій виробництва; антропогенний вплив на особу; діджиталізація здійснення управлінської функції; техногенне навантаження на довкілля, що обумовлюється триваючою військовою російською агресією на території України.

Розуміння змісту функції держави має базуватися на її визначенні у загальному вимірі має слідувати шляхом відображення її сутності як певного напрямку діяльності [1, с. 498].

Розуміння функції держави не може існувати без їх визначення залежно від історичних та соціальних умов їх реалізації.